

Michel Chevalier om den økonomiske Frihed.

(Brev fra Paris.)

Paa en Tid, hvor Principer og Anskuelse om sociale, økonomiske og politiske Spørgsmaal overalt ryste og vakle, er det af Interesse at høre, hvorledes en Mand, der med Rette regnes for at høre til Videnskabens Ypperste, staar fast paa sit Standpunkt, efter mange Aars Forskning holder fast ved den samme økonomiske Opfattelse. Det er Michel Chevalier, hvorom Talen her er. For nogen Tid siden har han paa *Collège de France* holdt et Indledningsforedrag. Langt fra at mene, at man er gaaet for vidt i Retning af den fri Konkurrence, omtaler han tværtimod i stræng Overensstemmelse med sig selv, at den økonomiske Frihed bør udvides og ikke indskrænkes. Af hans Foredrag skal jeg i det Følgende give et Uddrag. Det lød omtrent saaledes:

«Det Spørgsmaal, jeg i Dag skal behandle, har Krav paa Deres særlige Interesse, da det staar i nøje Forbindelse med vort Fædrelands nuværende Situation. Jeg tænker mig en Stat, som af tvingende Omstændigheder ser sig nødsaget til stærkt og hurtigt at forøge sine Indtægter for at kunne afholde sine allernødvendigste Udgifter, der ere stegne stærkt i en Række af Aar. Hvilke Principer og Regler bør man nu følge for at kunne bære en saadan Byrde uden at blive overlæstet? I de sidste 50—60 Aar er dette Spørgsmaal blevet stillet adskillige Stater i Evropa til Løsning. Jeg kunde nævne Frankrig efter 1815, Nederlandene og Belgien i Aarene efter 1830 og nærmere ved den nuværende Tid Østrig og Italien. Jeg kunde

Michel Chevalier om den økonomiske Frihed.

(Brev fra Paris.)

Paa en Tid, hvor Principer og Anskuelse om sociale, økonomiske og politiske Spørgsmaal overalt ryste og vakle, er det af Interesse at høre, hvorledes en Mand, der med Rette regnes for at høre til Videnskabens Ypperste, staar fast paa sit Standpunkt, efter mange Aars Forskning holder fast ved den samme økonomiske Opfattelse. Det er Michel Chevalier, hvorom Talen her er. For nogen Tid siden har han paa *Collège de France* holdt et Indledningsforedrag. Langt fra at mene, at man er gaaet for vidt i Retning af den fri Konkurrence, omtaler han tværtimod i stræng Overensstemmelse med sig selv, at den økonomiske Frihed bør udvides og ikke indskrænkes. Af hans Foredrag skal jeg i det Følgende give et Uddrag. Det lød omtrent saaledes:

«Det Spørgsmaal, jeg i Dag skal behandle, har Krav paa Deres særlige Interesse, da det staar i nøje Forbindelse med vort Fædrelands nuværende Situation. Jeg tænker mig en Stat, som af tvingende Omstændigheder ser sig nødsaget til stærkt og hurtigt at forøge sine Indtægter for at kunne afholde sine allernødvendigste Udgifter, der ere stegne stærkt i en Række af Aar. Hvilke Principer og Regler bør man nu følge for at kunne bære en saadan Byrde uden at blive overlæstet? I de sidste 50—60 Aar er dette Spørgsmaal blevet stillet adskillige Stater i Evropa til Løsning. Jeg kunde nævne Frankrig efter 1815, Nederlandene og Belgien i Aarene efter 1830 og nærmere ved den nuværende Tid Østrig og Italien. Jeg kunde

endelig ogsaa nævne den store amerikanske Republik efter Krigen 1861—65. De her nævnte Nationer have afgivet Bevis for, at det stillede Problem ikke er uløseligt. Krisens Vanskeligheder ere blevne overvundne ved et samdrægtigt Samarbejde mellem Nationerne og Regeringerne. Denne Folkeslagenes Iver efter at være Regeringerne behjælpelige med den offentlige Velstands Gjenfødelse er en lykkelig Tilbøjelighed, som spores overalt, hvor Civilisationen er trængt igjennem, men som dog navnlig findes hos de Nationer, der under Et kunne kaldes den vestlige Civilisation eller den kristelige Civilisation, disse energiske Racer, der bebo Evropa, hvorfra de have udbredt sig til Amerika, hvor de spille en betydelig Rolle, navnlig i den nordlige Halvdel. Det er altsaa paa Atlanterhavets to Bredder, at vi træffe disse Folkeslag, som elske Arbejdet, som forstaa at vurdere en god Oplysning, som ere fortrolige med Udøvelsen af nyttige Kunster, og som nu til Dags ikke forlange Andet end at være fri for saakaldte Beskyttere. — Under den nuværende Tilstand ere Alle, baade Arbejdere, Arbejdsherrer og Kapitalister, opfyldte af den Tanke at drage saa megen Nytte som mulig af deres Evner, deres Indsigt og deres Kapital for at frembringe Rigdom. Dette er deres Tilværelses Program. Herved lettes i betydelig Grad Statens Virksomhed, da den saaledes ikke behøver at ordne Arbejdet. Tværtimod, dens Virksomhed kommer til at bestaa deri, at den lader Individerne følge deres egne Indskydelser, at lade dem arbejde, som de selv ønske, at rydde de kunstige Hindringer af Vejen, der ere opstaaede ved reglementariske og fiskale Love og Anordninger, og som lægge Individernes Handlefrihed i Lænker og ere dem til Besvær, naar de ønske at forbedre deres Fremgangsmaade og deres Produkter, eller som forhindre dem i at være ligestillede med deres fremmede Konkurrenter baade i Henseende til deres Produkters Godhed og Billighed. — Alleerede paa Colberts Tid hørte man de Industridrivende, nedslaaede over de indskrænkende Reglementer, udtale de Ord, der forgjæves bleve gjentagne med større Styrke under Ludvig den 15de: *Laissez nous faire*. — Staten har Intet lidt ved at trække sig tilbage fra denne reglementerende Virksomhed, tværtimod,

hvis Staten nu skulde ordne Arbejdet, saa vilde den snart bukke under for et saa uoverkommeligt Arbejde, som det er at holde det udviklede Samfundsmaskineri i Bevægelse paa en kunstig Maade. Men derfor er paa ingen Maade Statens Virksomhed overfor Produktionen bleven overflødig. Der er for Staten meget at gjøre, og navnlig kan saaledes nævnes den Virksomhed, der bestaar i at forbedre Kommunikationsmidlerne, at rydde alle fysiske Hindringer af Vejen for Varernes Transport; thi det er jo nemlig kun meget faa industrielle Lande, der saaledes som England kan skaffe sig alle nødvendige Kommunikationsmidler ved de Producerendes egen Virksomhed. Ogsaa Undervisningen bør Staten paa alle Maader søge at fremme; thi baade den almindelige Undervisning og Fagundervisningen ere Midler til Rigdoms Frembringelse, og mange andre Statsvirksomheder kan nævnes, saaledes den, der gaar ud paa at skaffe sig en dygtig Administration og en stærk Hær.

Enhver véd, at Menneskets produktive Evne stadig er stigende. Dyret arbejder altid paa samme Maade, Mennesket forbedrer sin Arbejdsmaade. Spørgsmaalet bliver nu, efter hvilket Forhold Menneskets produktive Evne stiger. Det er vanskeligt ganske i Almindelighed at besvare dette Spørgsmaal, men lad os betragte nogle enkelte Brancher. Siden Trojas Belejring — idet man ser hen til nogle Udtalelser i Odysseen — er Menneskets produktive Evne med Hensyn til at male Korn stegen 150 Gange, det vil altsaa sige, at det Kvantum Korn, der nu males af 1 Mand — f. Ex. i Løbet af en Dag — paa hin Tid udfordrede 150 Arbejdere, der hver især ligeledes arbejdede en Dag. I Jernindustrien er Menneskets produktive Evne i de sidste 600 Aar stegen 30 Gange. I andre Industrigrene er den stegen endnu stærkere; saaledes saa man paa Pariserudstillingen i 1867 en Strikkemaskine, ved Hjælp af hvilken en enkelt Arbejder gjorde 6000 Gange flere Masker, end den flinkeste Arbejder før Maskinens Opfindelse havde kunnet strikke i samme Arbejdstid, og Opfindelsen er ikke gammel.

Jeg skal nu nævne Dem en Kraft, som er i Stand til at forstærke Menneskets produktive Evne og det i en saadan Grad,

at man kunde forudsige al Elendigheds Tilintetgjørelse, hvis alle Mennesker vilde komme overens om at være udholdende i Arbejdet, at være forudseende og sparsommelige, og dersom de — ved den Undervisning, der gives dem, og ved den, som de forskaffe sig selv — kunde erhverve sig noget Initiativ.

Denne Kraft er Arbejdets Frihed, paa hvilken jeg ikke noksom kan henlede Deres Opmærksomhed. Den bestaar deri, at Enhver har Frihed til at arbejde i den Gren, som behager ham bedst, at sætte sit Arbejde i Værk i det Omfang, han maatte ønske, at følge de Fremgangsmaader, han maatte anse for de bedste, at anvende de Materialer, Maskiner og Redskaber, som han maatte mene ere de fordelagtigste, at forskaffe sig dem dér, hvor det maatte behage ham bedst, saavel i Landet selv, som fra Udlandet; og Arbejdets Frihed vilde være meget ufuldstændig, dersom der med Friheden til at producere ikke forbandt sig Frihed til at foretage de Omsætninger og træffe de Overenskomster, der kunne finde Sted mellem Mand og Mand.

Naar den politiske Økonomi anbefaler Arbejdets Frihed, saa maa man ikke tænke sig Forholdet saaledes, at den foreslaar at indføre et System uden Orden, hvor der hverken findes Skranker eller Regler, en Tilstand, hvor man kunde drage Fordel af Godtroenheden og bedrage Kjøberen baade hvad Varesnes Natur, Kvalitet og Kvantitet angaar, hvor det skulde være tilladt at bemægtige sig de Handelshuses Mærker, der ere bekendte for deres Redelighed og Dygtighed, hvor det skulde staa Arbejdsherrer uden Skam og uden Hjerte frit for at udsætte deres Arbejdes Liv for Farer, at gjøre hele Byer ubeboelige ved at fylde dem med væmmelige eller dræbende Dunster og at udsætte dem for Explosioner; hvor List og Svig havde Forsædet ved Omsætningerne, og hvor Menneskene vilde indgaa Foreninger navnlig i den Hensigt at bedrage deres Næste.

Den Arbejdets Frihed, hvorom der her tales, fører ikke den Virkning med sig, at Virksomheder, der staa i Strid med Billighed og Moralitet, avtoriseres; denne Frihed finder sig meget vel i Love, som straffe Handelssvig; den tilsteder uden Vanskelighed Forskrifter, som, i Tilfælde af usunde, ubehage-

lige eller farlige Beskæftigelser for Naboerne, paabyde strenge Forholdsregler, ja endog deres Bortfjernelse fra Befolkningens Centrer. Arbejdets Frihed er den erklærede Modstander af alle Reglementer, ved hvilke man, under Paaskud af at ville sikre sig Fabrikatets Godhed, bestemmer Formen, de Materialer, der skulle benyttes, og den Maade, hvorpaa disse skulle anvendes, hvilke Reglementer vare talrige og uheldsvangre i hele Evropa lige indtil det attende Aarhundredes Slutning. Først Slutningen af det attende Aarhundrede fordømte de Indskrænkninger, ved hvilke det saa længe havde været Mode at undertvinge Associationsaanden, og som saaledes havde lagt en af Menneskehedens største Magter i Lænker. Naar undtages de Tilfælde, hvor Talen er om ubehagelige, skadelige eller usunde Industrier eller saadanne, ved hvilke der kunne befrygtes Explosion, udelukker Arbejdets Frihed Alt, hvad der henhører til det præventive System og anerkjender udelukkende Anvendelsen af det repressive System.

For at Individet og Samfundet kunne siges at være stillede under de gunstigste Betingelser overfor Produktionen, saa maa den menneskelige Indsigt være stillet under de gunstigste Forhold for at kunne bevæge sig, for at kunne gjøre Opfindelser, anstille Forsøg med dem som man ønsker, og anvende dem. Disse Forhold rummes i et eneste Ord: Frihed; thi Frihedens Luft er den eneste, som bekommer Menneskeaanden vel, og navnlig naar Talen er om at skabe Rigdom, frembyder en udstrakt Frihed kun forsvindende Ulemper i Sammenligning med dens umaadelig store Fordele.

Der er da Anledning til at betragte og behandle Arbejdets Frihed ikke blot som en gavnlige Opmuntring, men som en absolut Nødvendighed, for at Forøgelsen af den produktive Kraft kan skride fremad og komme til at staa i Forhold til Samfundets Fornødenheder.

Heraf følger, at man for at forøge Samfundets Rigdom, at man for at faa Rigdommen til at holde Skridt med de svære Byrder, eller at man for at bringe det i lykkelige Forhold levende Folks Lykke til at stige, ikke kan gjøre noget Bedre end at paakalde Arbejdets Frihed og at give denne en større Plads

i Lovene og i den administrative Praxis. Arbejdets Frihed er en Talisman for ethvert Samfund, som har den faste Villie at forøge sine Hjælpekilder.

I 1776 havde Frankrig, hvor Arbejdet i lang Tid havde været Gjenstand for alle Slags Forskrifter, saa at det næsten befandt sig i Trældom, den Lykke at se en af sine Statsmænd tage Initiativet til en fredelig Revolution, der skulde bestaa i at frigjøre Arbejdet, saaledes at det efter en vis Tids Forløb skulde være saa frit som muligt.

Men Kong Ludvig den 16de, som i Begyndelsen havde understøttet denne berømte Minister i disse Reformforsøg, havde den Svaghed at forlade ham, og det franske Folk — ret som om det var det magtpaaliggende at retfærdiggjøre den Bebrejdelse for Letsindighed, som man tillægger dets Nationalkarakter — var uden at harmes Vidne til denne fremragende Mands Unaade.

Den konstituerende Forsamling af 1789 proklamerede paa Ny Principet: Arbejdets Frihed, men det er et Faktum, hvorpaa jeg her ikke nærmere skal gaa ind, at vi endnu i 1875 ikke have Arbejdets Frihed, saaledes som Turgot forstod den og vilde den, og — dersom Fyrsten og Folket vare forblevne ham tro i Stedet for at skille sig af med ham som en farlig Lykkeridder — saaledes som denne store Mand havde givet vort Fædreland den førend 1789.

En anden Nation er traadt i vort Sted i den lige saa ædle som nyttige Bestræbelse at give Arbejdet den størst mulige Frihed: det er England. Man kan nøjagtig datere dette Foretagende fra 1820, det vil sige fra den af Thomas Tooke redigerede Petition fra et stort Antal af Londons Cityhuse til Regeringen og Parlamentet. Men det var først, da Robert Peel kom til Magten i 1841 med Manchesterliguens store Frihedsmænd, at Forvandlingen foregik efter en stor Maalestok. Fra dette Øjeblik af er England mere og mere bleven Forbilledet for de civiliserede Folk ved den Frihedsaand, der gaar igjennem dets Love angaaende den produktive Udøvelse af de menneskelige Evner eller med andre Ord ved dets Respekt for, jeg kunde næsten sige dets Dyrkelse af, Arbejdets Frihed.

Den Tid, i hvilken vi leve, vil i Historien navnlig udmærke

sig ved den Udvidelse, der er bleven givet Arbejdets Frihed. Det er tilstrækkeligt, at en enkelt Nation højt og lydeligt har erklæret sig for dette Princip og anstrenger sig for at drage den størst mulige Fordel deraf; dette er tilstrækkeligt til, at de andre Nationer blive nødsagede til at gøre det Samme, hvis de ikke ville dale i Rigdom og altsaa i Magt. I 30 Aar har England med Udholdenhed og til uberegnelig Fordel for Befolkningens Lykke og for de nationale Finanser udfyldt denne Rolle. Barnet er kommen til Verden, det er sundt og kraftigt — det vil ogsaa voxe.»

Og en Garanti for, at ogsaa i Frankrig Arbejdets fuldstændige Frigjørelse kun er et Tidsspørgsmaal, ligger blandt Andet deri, at en saa udmærket Videnskabsmand som Michel Chevalier fra sit Katheder paa *Collège de France* indpoder den franske Ungdom disse Grundsætninger.

H. S.
